

MEKÂN: ULUS

ANKARA'DA YİTMETTE OLAN KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI:
MEKÂN, İNSAN VE KENTİN TARİHİ

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
Ankara Şubesi

MEKÂN: ULUS

ANKARA'DA YİTMekte OLAN KÜLTÜR VE TABİAT
VARLIKLARI: MEKÂN, İNSAN VE KENTİN TARİHİ

2019

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
Ankara Şubesi

İÇERİK

- Ulus Tarihi Kent Merkezinin Korunmasına Yönelik Planlama Faaliyetlerine İlişkin Değerlendirme
- Tarihi Kent Merkezi Ulus İçin Nasıl bir Koruma Amaçlı İmar Planı?
- Planlama Alanının Belirlenmesi
- Ulaşım, Erişim ve Altyapı Sistemlerinin Geliştirilmesi
- Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması

Teşekkür

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planına yönelik Odamızın görüş ve önerilerini, kapsayıcı bir yöntem ile oluşturmak amacıyla 9 Ekim 2019 tarihinde düzenlenen Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı Çalıştayı'na katılım sağlayarak görüşlerini ileten tüm meslek insanlarına ve raporun yazımında emeği geçen Ömer Kıral, Dr. Elif Selena Ayhan Koçyiğit, Aynur Uluç, Dr. Azize Elif Yabancı ve Merve Demiröz'e TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi olarak teşekkür ederiz.

Sunuş

Ankara'nın Tarihi Kent Merkezi Ulus'ta 2000 sonrası ortaya konulan kimi plan, proje ve kararlar neticesinde asırlar boyunca üretilmiş olan mekânsal ve toplumsal değerler ciddi şekilde aşındırılmış ve kimi değerler geri döndürülemez şekilde yok edilmiştir. Söz konusu yanlış uygulamalara karşı meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin ilgili bölümleri tarafından her defasında çok sayıda uyarı ve bilgilendirme yapılmış, idari işlemler karşısında hukuki mücadeleler verilmiştir. 2005 yılında yenileme alanı kararıyla Ulus'a yıkım getiren/getirecek olan her hatalı karar ve uygulamada Ulus'un sahip olduğu tüm değerlerin gözetilerek korunması konusunda bütüncül bir yaklaşım geliştirmesi gereken bir koruma planının yürürlükte olmayışı Şubemizce temel problem olarak ortaya konulmuştur. Nitekim 2005'den bu yana Ulus'u bir koruma alanı yerine, bir yenileme alanı olarak gören ve adı "koruma planı" olan planlama çalışmaları; Odamızın açmış olduğu davalar sonucunda söz konusu planların şehircilik ilkelerine, koruma planlaması tekniklerine, korumaya ilişkin ulusal ve uluslararası yasal çerçeveye ve kamu yararına aykırı bulunarak mahkemelerce iptal edilmişlerdir. Bu süre içinde Ulus bir yenileme imar alanı olarak algılanarak Anafartalar Çarşısı, 100. Yıl Çarşısı, Ulus İşhanı gibi Ulus merkezinin canlılığını sağlayan önemli yapıların yıkım kararı alınmış, tarihi İller Bankası yıkılarak yok edilmiştir. Bu yaklaşım sonunda Ulus Tarihi Kent Merkezi koruma alanındaki kültür varlıkları tehlike altına girmiştir.

Aradan geçen uzun yıllar sonunda, işaret ettiğimiz temel problemin çözümü konusunda Ankara Büyükşehir Belediyesinin başlattığı "Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı" hazırlık süreci içinde, konunun ilgilisi kurum ve kuruluşlardan 2019 yılı Ekim ayı içinde istediği görüş talebine cevaben hazırladığımız rapor çalışmasını sunmaktayız.

Ulus Tarihi Kent Merkezinin Korunmasına Yönelik Planlama Faaliyetlerine İlişkin Değerlendirme

Jansen Planı, 1928

Ulus'un da içinde yer aldığı "Eski Ankara"nın tarihsel çevresinin korunmasına yönelik ilk çalışmaları, Prof. Herman Jansen'in hazırladığı ilk Ankara İmar Planında ortaya konulmuş olan, korumaya ilişkin fikirler oluşturmaktadır. Temelde Kale ve yakın çevresinin korunarak yeni şehrin planlanması hedeflerini içeren bu planda; kentin tacı konumunda ele alınan Kale ve yakın çevresi, Protokol alanı ilan edilerek korunması amaçlanmış ve kentsel gelişim yönlendirilmiştir. Anafartalar Caddesinin batısındaki tarihi konut çevresinin ise tamamen yenilenmesi öngörülmüştür. Jansen koruma alanı olarak sadece Kale ve eteklerindeki konut dokusunu önemsemiştir.¹

¹ “.. eski şehrin zamanla tazyık görmesinden kendimizi korumalıyız, Kale ve etrafındaki mozaik gibi olan ahşap iskeletli dolma duvarlı Türk evleri, daima hükümet merkezinin göz bebeği olarak kalmalıdır..”
Hermann Jansen, 1932

Yücel- Uybadin Planı, 1957

Ankara'da 1950'lerde yaşanan aşırı nüfus artışı ve yürürlükte olan plan uygulama araçlarındaki yetersizlikler sebebiyle kentleşmenin yeni bir plan ile yönlendirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda 1957 tarihli Nihat Yücel - Raşit Uybadin Planı hazırlanmıştır. Ancak ne yazık ki bu plan ile kentin gelişiminin denetlenmesi ve sağlıklı gelişiminin yönlendirilmesi konusunda başarı sağlandığı söylenemez. Planda, Ulus'ta protokol alanının bir kısmında ve Hacıbayram çevresinde yeni gelişmeler öngörülmüştür. 1956 yılında uygulanan istimlâklar sonucunda yol genişletmek ve yeni yapılar yer açabilmek amacıyla tarihi bölgelerde birçok yıkım gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 1961 yılında Bölge Kat Nizamı Planı, 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu ve 1968 yılında Bölge Kat Nizamı Planı güncellemesi ile sonuçları değerlendirilmeksizin kat artışları getirilmiştir. Ana caddeler üzerinde gerçekleştirilen kat artışları ile ana caddeler gelişirken, cadde arkalarında kalan tarihi dokular; eğimli topografya yapısı, parçalanmış mülkiyet dokusu ve benzeri nedenlerle korunamamıştır. İmar uygulamaları, Ulus'ta koruma ya da ıslah amaçlı olmayıp, yıkıp ortadan kaldırma yönünde olmuştur. 1960'lı yılların sonunda ise, Hacettepe'nin yapılaşması ile Eski Ankara'nın güney-batı kesimleri büyük ölçüde yok edilmiştir.

Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı, 1990

Büyükşehir Belediyesi tarafından 1986 tarihinde açılan "Ulus Tarihi Kent Merkezi Çevre Düzenleme Yarışması" sonucunda yarışmada birinciliği kazanan Prof. Raci Bademli başkanlığındaki ODTÜ Proje Ekibi ile yapılan sözleşme gereğince "Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı" 1990 yılında onaylanmıştır. Ankara Ulus Tarihi Merkezi'nin korunmasına yönelik olarak düzenlenen ulusal yarışma, ülkesel ölçekte kısmen uygulanma olanağı bulabilmiş nadir projeler arasında anılmaktadır. Planda, Ulus'ta bulunan ve kültürel varlık olan "çevre düzenlemesi yapılacak yapı ve yapı grupları"na fonksiyonel yüklemelerin yanında "*etaplama – finansman – örgütlenme modelleri*" oluşturulmuş, bu yolla uygulamanın hangi aktörlerle ve nasıl gerçekleştirilebileceği planlanmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 14.01.2005 Gün ve 210 Sayılı Kararı ile 1990 yılında onaylanmış olan "Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı" iptal edilmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı ve Yenileme Projeleri, 2005 ve Geçiş Dönemi Projeleri, 2008-2014

Ankara Büyükşehir Belediyesi 15.07.2005 tarihinde, 5366 Sayılı Kanun uyarınca, Ulus'un da içerisinde bulunduğu Ankara Tarihi Kent Merkezi'ni "Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı" olarak ilan etmiştir. Yenileme Alanı kararının yürürlüğe girmesinin ardından Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı ile Hassa Mimarlık Mühendislik İnşaat San. ve Tic. Ltd. Şti. arasında yenileme projelerinin ve koruma amaçlı imar planlarının yapımı amacıyla sözleşme yapılmıştır.

Bu işlem, koruma planlamasının, yenileme başlığı altında belirlenmeye çalışılarak, koruma planlamasının özünü oluşturan koruma anlayışının dışlandığı bir planlama yaklaşımı olmuştur. Plan kararlarından da anlaşılacağı üzere; Roma döneminden itibaren kullanılan tarihi Ankara, Yenileme Planı ile sadece Selçuklu, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi özellikleri üzerinden değerli bulunmuş, önceki ve sonraki dönemler kriter dışı tutulmuştur. Bu tutum, tüm dünyada ve Türkiye'de uygulanan koruma anlayışı ve prensipleri ile tamamen zıtlaşan, tarihi Ankara'nın kültürel önemini, özgünlüğünü ve bütünlüğünü tamamen tehlike altına alacak önerilerle doludur. Sonuç olarak koruma kapsamındaki alanların yenilenecek gelişmeye açılması konusunda esneklik sağlayan, "koruma" çerçevesinden tümüyle uzaklaşılacak bir plan elde edilmiştir.

Hassa Planı Odamızın açtığı dava sonucunda 2008 yılında iptal edilmiştir. Devamında belirlenen Ulus geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları 2008-2014 yılları arasında yürürlükte kalmış ve parçacı projelerle koruma esas ve ilkelerine aykırı uygulamalar yapılmıştır.

Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, 2014

2008 yılında Hassa planının iptal edilmesinin ardından Makbule İlçan & UTTA Planlama, Projelendirme, Danışmanlık, Tic. Ltd. Şti. (İş Ortaklığı) tarafından hazırlanan "Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 14.10.2014 gün 1871 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Söz konusu koruma amaçlı imar planı ile geliştirilmiş kararlar (ulaşım, kullanım, bölgeleme, yapılaşma vb.), alanın ve kentsel dokunun sahip olduğu özellikler ile çelişen, dokuyu ve sahip olduğu nitelikleri zedeleyecek ya da ortadan kaldıracak kimi nitelikler taşımaktadır. Ayrıca planın analiz aşamasında yapılan detaylı araştırma ve değerlendirmeler plan kararlarına yansıtılmamış, korunması gerekli yapılara ilişkin yapılan envanter çalışmasına rağmen bu plan dahilinde yeni tescil kararlarını yönlendirecek politikalar üretilmemiştir.

Söz konusu plana Şubemiz tarafından dava açılmış ve plan Ankara 7. İdare Mahkemesi tarafından 10.03.2015 tarihinde yürütmesi durdurulmuş, 2016 yılında da bilimsel şehircilik ilkelerine, koruma planlaması tekniklerine, korumaya ilişkin Ulusal ve Uluslararası yasal çerçeveye ve kamu yararına aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Geçiş Dönemi Projeleri, 2015-2019

Ankara 7. İdare Mahkemesi'nin 10.03.2015 tarihinde verdiği yürütmenin durdurulması kararının ardından, Ankara 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından "Ankara İli, Altındağ İlçesi, Ulus, Samanpazarı, Kale, Kayabaşı Bölgeleri Sit Alanları Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları" 27.07.2015 tarih ve 1483 sayılı karar ile kabul edilmiş ve 12.07.2018 tarih ve 3349 sayılı karar ile 1 yıl uzatılmıştır.

Utta planının iptal edildiği 2016 yılından bu yana "Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları"na dayanarak Ulus ve çevresinde çok sayıda hukuksuz uygulama sürdürülmüştür. Başta Hacıbayram bölgesi olmak üzere, Kale ve Samanpazarı gibi bölgelerde yenileme çalışmaları sürdürülmüş, İller Bankası gibi önemli modern miras örnekleri yıkılmıştır. Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, Kanun ile belirlenen yetkisinin çok üzerinde kullanılmıştır ve bunun sonucunda da Ulus'ta yürütülen benzer çalışmalar tarihi kent merkezine geri döndürülemez zararlar vermiştir.

Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesinin Yürüttüğü Hukuki Süreçler

Meslek Odamızın sürdürdüğü hukuki mücadele, sermayenin ve siyasal iktidarın ürettiği hâkim kentsel politikalara karşıt olarak "değerlerimizi ve mekânı korumak" üzere bilfiil meslek alanımızla ilgili gerçekleştirdiğimiz faaliyetlere karşılık gelmektedir. Emek yoğun hukuki mücadelemizin amaçları da kısaca; kamusalıklarımızı ve kamu yararını

MEKÂN: ULUS

korumak, uzun erimde toplumsal faydayı gözetmek, sosyo-mekânsal eşitsizlikleri önlemek, tarihi, kültürel ve doğal varlıklarımızı korumak, değerlerimize sahip çıkmak, şehircilik ilkeleri çerçevesinde mesleki pratikleri denetlemek, meslek itibarını korumak, şehir plancılarının topluma ve meslektaşlarına karşı temel sorumlulukları olarak tanımlanan mesleki etik ve kuralları tesis etmek ve yaygınlaştırmaktır.

Uzun yıllar boyunca Ankara'nın Tarihi Kent Merkezi Alanı olan Ulus'ta, tümüyle dönüşümü amaçlayan, tarihi dokuyu ve ilişkileri göz ardı ederek, yıkıcı yapısal müdahaleleri serbestleştirici idari işlemler yürütülmüştür. Yukarıda sayılan amaçlarımız doğrultusunda söz konusu işlemlerin yürütmesinin durdurulması ve iptali için yargı yoluna gidilmiştir.

Ulus Tarihi Kent Merkezine ilişkin alınan idari kararlar ve bu kararlara karşı Odamızın yürüttüğü hukuki süreçler aşağıda özetlenmiştir:

- “Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma İslah İmar Planı”, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 15 Ocak 1990'da onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 1989 yılında Koruma Kurulu Kararı ile Sit Alanı sınırları Plan sınırlarına kadar genişletilmiştir.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi 2005 yılında “Ulus Tarihi ve Kültürel Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı” belirlemiştir.
- Ankara Büyükşehir Belediyesinin 14 Ocak 2005 tarihinde yapmış olduğu toplantıda alınan bir karar ile “Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma İslah İmar Planı” iptal edilmiştir. Söz konusu karara karşı tarafımızca dava açılmış olup, 2008 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi 2005 yılında, sit alanında daha geniş bir alanı “Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı” olarak ilan etmiştir.
- Bakanlar Kurulu'nun 2007 yılında aldığı kararı ile de söz konusu yenileme alanında Belediyeye acele kamulaştırma yetkisi verilmiştir.

Ulus'u yenileme alanı ilan eden 2005 ve ABB'ye acele kamulaştırma yetkisi veren 2007 yıllarındaki Bakanlar Kurulu Kararlarının iptali için açtığımız davada Danıştay 6. Dairesi 2010 tarihinde iptal kararı vermiştir.

- 2005 yılında yenileme alanı olarak ilan edilen bölgede yenileme projelerine ek olarak Koruma Amaçlı İmar Planı yapım işi için 23.03.2006 tarihli idari sözleşme imzalanmış ve özel teknik şartname düzenlenmiştir.

Söz konusu ihale kararına ve sözleşmeye karşı da tarafımızdan dava açılmış olup, Ankara 9. İdare Mahkemesi tarafından işlemin 06.02.2009 tarihinde iptaline karar verilmiştir.

- Ankara Yenileme Alanı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 2007 yılında aldığı karar ile ve 1/5000 ölçekli "Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ile 1/1000 ölçekli "Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı" onaylanmıştır.

Söz konusu kurul onay kararına karşı tarafımızdan dava açılmış olup, Ankara 10. İdare Mahkemesi 18.11.2008 tarihinde söz konusu kurul kararının iptaline karar vermiştir. Danıştay 6. Dairesi tarafından bu karar 08.06.2009 tarihinde onanmış, davalı Bakanlığın karar düzeltme talebi de reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

- ABB tarafından 1/5000 ölçekli "Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ile 1/1000 ölçekli "Ankara Tarihi Kent Merkezi Kentsel Yenileme Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı" 15.06.2007 tarihinde onaylanmıştır. Askıya çıkan plana karşı yapmış olduğumuz itirazlar reddedilmiştir. Söz konusu karara ve planların iptaline yönelik tarafımızdan dava açılmış olup, Ankara 1. İdare Mahkemesi 08.01.2009 tarihinde imar planlarının iptaline karar verilmiştir. Danıştay 6. Dairesi tarafından 15.09.2009 tarihinde onanmış davalı Belediyenin karar düzeltme talebi de reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.
- Ankara Yenileme Alanı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 18.12.2008 tarihli kararı ile "Ankara İli, Altındağ İlçesi, Ulus, Hamamönü, Kale Bölgeleri Sit Alanları Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları" onaylanmıştır.

Söz konusu kararın iptali için tarafımızca açılan davada Ankara 4. İdare Mahkemesi 30.10.2009 tarihinde davamızın reddine karar vermiştir. Temyiz sonucunda Danıştay 6. Dairesi tarafından koruma amaçlı imar planları yargı kararıyla iptal edilmiş olduğundan geçiş dönemi esasları ilan edilemeyeceği, geçiş dönemi esaslarının ancak sit alanı ilan edilmesinden sonra koruma amaçlı imar planları yapılıncaya kadar ilan edilebileceği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir. Bozma kararına uygun bir şekilde verilen karar ile dava konusu işlem iptal edilmiştir.

- Bu aşamada Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 10.12.2010 tarihinde aldığı karar ile karar ekinde bulunan "Hamamönü ve Ulucanlar Bölgesine kapsayan Kentsel Sit Alanına İlişkin Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları" ilan edilmiştir.

Kararın iptali için Ankara 4. İdare Mahkemesi'nin 2011/1349 E. sayılı dosyası üzerinden iptal davası açılmış olup dava reddedilmiştir. Hali hazırda temyiz incelemesindedir.

- Ankara Yenileme Alanı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 31.03.2010 tarih ve 468 sayılı kararı ile karar ekinde bulunan "Ulus Sementi Kale Bölgesi

ve Samanpazarı Bölgesini kapsayan yeni sınırlara ilişkin Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları” ilan edilmiştir. Kararın iptali için Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin 2011/1310 E. sayılı dosyası üzerinden iptal davası açılmış olup 22.06.2015 tarihli Yenileme Alanı ilanına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı nedeniyle dava konusuz kalmıştır.

- Ulus tarihi kent merkezi kapsamında yer alan alanların yenileme alanı olarak kabul edilmesine ilişkin; 2010/88 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali için Danıştay 6. Dairesi nezdinde 2012/903 E. Sayılı dava açılmıştır.
- 22.06.2015 tarih ve 2015/7872 sayılı Yenileme Alanı ilanına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının iptali talebiyle Danıştay 6. Dairesi'nin 2015/6484 E. Sayılı dosyası üzerinden dava açılmıştır. Dava reddedilmiş olup temyiz edilmiştir.
- Ulus tarihi kent merkezinde yürütülen yenileme alanı projesi (3. Etap) kapsamında (ekli listede ada ve parsel numaraları) taşınmazların Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından acele kamulaştırılmasına ilişkin; 24.07.2015 tarihli sayılı Resmi Gazetede ilan edilen, 06.07.2015 tarih 2015/7919, 7920, 7921, 7923 sayılı Bakanlar Kurulu kararının öncelikle yürütmesinin durdurulması ve takiben iptaline karar verilmesi talebiyle açmış olduğumuz davamız reddedilmiştir.
- Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 14.10.2014 tarihinde onaylanan, “Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, Plan Hükümleri ve Açıklama iptaline karar verilmesi talebiyle açmış olduğumuz davada Ankara 7. İdare Mahkemesi dava konusu planı 29.11.2016 tarihinde iptal etmiştir. Karar, davalı tarafından temyiz edilmiştir.
- Ankara II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.07.2015 tarihli kararı ile Ankara İli, Altındağ İlçesi, Ulus, Samanpazarı, Kale, Kayabaşı Bölgeleri Sit Alanları Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları belirlenmiştir, 12.07.2018 tarihinde bir yıl süre ile uzatılmıştır.
- Ankara 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından “Ankara İli, Altındağ İlçesi, Ulus, Samanpazarı, Kale, Kayabaşı Bölgeleri Sit Alanları Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları”nın kabul edildiği 27.07.2015 tarih ve 1483 sayılı kararı ile bu şartların 1 yıl süre ile uzatılmasına dair 12.07.2018 tarih ve 3349 sayılı kararlarının öncelikle yürütmesinin durdurulmasına ve takiben iptaline karar verilmesi talebiyle açtığımız dava Ankara 7. İdare Mahkemesinde devam etmektedir.
- 24.10.2019 tarih ve 30928 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Ankara İli, Altındağ İlçesi, Hacıbayram Mahallesi sınırları içerisinde bulunan ve ekli kroki ile listede sınır ve koordinatları gösterilen alanın riskli alan ilan edilmesi”ne ilişkin 1694 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının öncelikle yürütmesinin durdurulmasına takiben iptaline karar verilmesi talebiyle açtığımız dava Danıştay 6. Dairesinde devam etmektedir.

Yukarıda özetlendiği üzere, 1990 yılında onaylanan “Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı”nın Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis kararı ile iptal edilmesinden sonra özellikle de 2005 yılından bu yana gerek yerel yönetimler, gerekse de merkezi hükümete bağlı kurumlar, kapalı kapılar ardında, katılımcı süreçlerden uzak, yeterli bilimsel araştırma yapılmadan, nesnel yaklaşımı yok sayan ve belirli çevrelerin rant ilişkilerini gözeten kararlar almıştır. Başta Şubemiz olmak üzere pek çok meslek odası ve sivil toplum kuruluşu tarafından bu kararlara karşı yoğun bir mücadele yürütülmüştür.

Çalışmalarına başlanan planın araştırma, analiz, karar alma, tasarım vb. aşamalarında, geçtiğimiz yıllarda karşı karşıya kaldığımız yaklaşımlardan ve yönetim anlayışından farklı bir sürecin örgütlenmesi gerekmektedir. TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi olarak, yukarıda özetlenen hukuki süreçlerin bir benzerinin yaşanmaması temennisiyle katılımcı bir süreç sonucu şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına uygun ve kamu yararını gözeten bir imar planının onaylanması gerektiğini belirtmek isteriz.

Ulus İçin Nasıl bir Koruma Amaçlı İmar Planı?

Kentsel Çelişkileri Çözen Bir Plan

Ulus'ta tarihi kentsel mekânın bütüncül bir koruma planının yönlendiriciliği olmadan parçacıl, proje bazlı, yoğun inşa faaliyetlerini hedefleyen kimi kararlar ile tahribi sürmektedir. Ulus özelinde temelde merkezi yönetim mercileri nezdinde alınmış, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından bugün hedeflenen koruma amaçlı imar planı çalışmaları ne kadar başarılı yürütülürse yürütülsün, süreci sıkıntıya düşürecek/çıkmaza sokacak nitelikte kimi idari kararlar mevcuttur. Vurgulamak gerekir ki koruma temelde “yere özgü” bir kavram ve “yerel”e ilişkin bir sorunsaldır. Bu nedenle korumaya ilişkin faaliyetlerin merkezi merciler yerine “yerel yönetimler” eliyle yürütülmesi en doğru yaklaşım olacaktır. Yerel yönetimler, örgütlü ve sürekli bir program çerçevesinde koruma ile ilgilenmeli, daha önce alınmış olan kararların eleştirel bir yaklaşımla irdelenerek koruma esaslarına göre gözden geçirilmesini sağlamalıdır.

Ulus için alınmış ve uygulanmakta olan çeşitli ölçek ve niteliklerdeki tüm kararların (kamulaştırma, yenileme alanı, riskli alan, vb.) koruma olgusu ile çelişen ve çelişmeyen yönlerinin belirlenmesi ve korumayla çelişen kararlar için tavır alınması gerekmektedir. Koruma bakış açısı ile çelişen yenileme alanı ve riskli alan tanımlarının kaldırılmasına yönelik çalışmalar kararlılıkla yürütülmelidir.

Popülist Kentsel Gelişim Yaklaşımlarına Karşı Bir Plan

İçinde bulunduğumuz dönemde, kentsel mekânı şekillendirme yetkisine sahip kamu kurumları, genel olarak uygulama yapmanın daha kolay olması ve daha çok seçmene hitap etmesi nedeniyle yeni imar alanları üretme ve boyut olarak “görkemli” uygulama faaliyetlerine odaklanma eğilimi içine girmişlerdir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi popülist kentsel yaklaşımların karşısına Ulus’un bütününe kapsayacak bir koruma planı çerçevesinde yeni programlar, planlar ve projeler ile çıkmalı; rant ve seçmen kazanma kaygısı odaklı kurumsal yaklaşımların değişimi konusunda çalışmalar yürütmelidir. Ulus tarihi kent merkezinin korunmasına yönelik eylemleri tarifleyerek, Türkiye’nin başkenti Ankara’nın tarihi kent merkezindeki kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını esas alarak; alanda yaşayanların ve çalışanların sosyo-ekonomik koşullarını da iyileştirerek; Ulus’un değerini tüm kesimlere gösterecek örnek bir vizyon geliştirmelidir.

Siyasi Çekişmelerin Ötesinde Şeffaf Bir Plan

Koruma amaçlı imar planlarının yapımı, planlama konusunda yetki ve kavram karmaşası, merkezi-yerel yönetim çatışması, korumaya aykırı rant odaklı yaklaşımlar ve bürokratik süreçler gibi çeşitli nedenlerle çoğunlukla gereksiz şekilde uzamaktadır. Aynı zamanda, söz konusu nedenler, plan onay sürecinin hemen arkasından, planda çok sayıda ve çeşitli değişiklik önerilerini doğurmaktadır. Koruma amaçlı imar planları yapımı sürecinin uzaması, elde edilen planın bozulmasına, alanın plansız kalmasına, bilinçli olarak terk edilmiş çöküntü mekânlar haline getirilmesine ve geçiş dönemleri esaslarının koruma kararları yerine geçerek sürecin uzamasına yol açmakta, kültür ve tabiat varlıklarını tehdit etmektedir. Bu, ne yazık ki içinden geçtiğimiz siyasi ortamın bir dayatmasıdır. Bu dayatmanın önüne geçerek, buna engel olabilecek detayları, şeffaflığı ve hesap verebilirliği içeren bir süreç örgütlenmelidir.

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı; kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını esas alan bir yaklaşımla, plan sürecinde elde edilecek çeşitli modeller ve koruma stratejileri ile uygulamaya yönelik yeterli ayrıntıyı içermeli, işlevsel ve yeni gereksinmelere koruma bakış açısıyla yanıt verecek şekilde ele alınmalı, mülkiyet desenindeki olası değişimlere dair kestirimleri yapmalı, ulaşım ve altyapı ile ilgili beklenmeyen sorunları

en aza indirecek şekilde bir kentsel hizmet yaklaşımı geliştirmelidir. Korumayı çıkmaza sokan en önemli problemlerden biri olan politik çekişmelere ve haksız rant sağlama odaklı baskılara karşı dirençli olmayı sağlayacak yerel sahiplenme modelleri katılımcı süreçler yoluyla planda kurgulanmalıdır.

Uygulanabilir ve Sürdürülebilir Bir Master Plan

Bir alanın sit alanı olarak ilan edilmiş olması ve devamında koruma imar planlarının hazırlanması ve onaylanması o alanın tam anlamıyla korunmasını sağlamak ya da çöküntü bir alan haline gelmesine engel olmak için yeterli değildir. Ulus'un korunması için geleneksel koruma amaçlı imar planı yaklaşımının ötesinde bütünleştirici ve yenilikçi bir anlayış doğrultusunda dinamik, alandaki farklı kullanıcı gruplarının taleplerini ve problemlerini dikkate almayı hedefleyen katılımcı ve sürdürülebilir bir master plan yaklaşımı geliştirilmelidir.

Koruma amaçlı imar planı kararları sadece fiziki koruma kararlarını değil aynı zamanda merkezin canlılığını sağlayacak, çökmesini önleyecek koruma kullanma dengesi ile sosyo-ekonomik yapının iyileştirmesini içerecek stratejileri ve sosyo-mekânsal yapının kalitesini geliştirecek dinamik stratejik uygulamalar, örgütlenmeler, yerel sahiplilik ve finansman modelleri, özel proje alanları, kentsel tasarım ve projelendirme süreçleri ile uygulamaları gibi araçlarla donatılarak sürdürülebilir kılınmalıdır.

İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşların Sahiplendiği Bir Plan

Yapılacak planın uygulanabilir olması için ilgili kurum ve kuruluşların planı sahiplenmesi ve üzerlerine düşen görevleri yerine getirebilmeleri için gerekli bütçe ve personel düzenlenmesinin yapıldığı kurumsal stratejik plan, performans programı ve uygulama yılındaki bütçenin yatırım ve eylem programlarına dâhil etmeleri gerekmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Ulus Koruma Amaçlı İmar Planının uygulamaya ilişkin taraflarını önceden belirlemeli, süregelen bir diyalogu inşa etmeli, planın kurumsal stratejik planlarla bütünleşmesi konusunda yoğun bir çaba sarf etmelidir.

Diğer Üst Ölçek Planlar ile Eşgüdüm İçinde Yürüyecek Bir Plan

Koruma amaçlı imar planının, herhangi bir kent parçasına yapılan imar planı sınırları içine çekilmiş, donmuş, diğer kentsel gelişim alanlarından koparılmış bir plan olmasının önüne geçilmelidir.

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planının Ankara için hazırlanan diğer mekânsal planlar ile (çevre düzeni planı, kent bütününde hazırlanan nazım imar planı, ulaşım ve altyapı planları, vb.) uyum içinde ele alınması gerekmektedir. Üst ölçekli planların belediye sınırları içindeki kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına aykırı kararlarının bulunması durumunda üst ölçekli planlarda değişiklik yapılması sağlanmalıdır.

Uzman Ekip Elinden Çıkmış Bir Plan

Deneyimli Koruma amaçlı imar planları en üst ölçekten parsel ve yapı düzeyine kadar karar uygulama, izleme, denetleme gerektiren uygulamaları içermektedir. Dolayısıyla korumanın başarıyla sağlanabilmesi için yeterli nitelik ve nicelikte personele ihtiyaç vardır.

Ulus tarihi kent merkezinin karmaşık sosyo-mekânsal yapısı içinde çok boyutlu, çok sektörlü ve çok temalı bir planlama çalışması ve uygulama süreci, 2863 sayılı Koruma yasasının da belirlediği gibi, şehir planlama meslek alanından uzmanlarca yönetilmeli ve koruma konusunda uzmanlığı olan diğer meslek alanlarından uzmanlarla geniş bir ekip oluşturulmalıdır. Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlık sürecinin layıkıyla yerine getirilebilmesi için Kültür ve Tabiat Varlıkları Dairesi bünyesinde özel bir birim oluşturulmalıdır. Bu birim, 2863 sayılı Koruma Kanunu ve ikincil mevzuatı gereğince koruma alanında eğitim almış, deneyimli bir şehir plancısı tarafından yönetilmeli ve koordine edilmelidir. Birim, şehir planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı, sanat tarihi, mühendislik, arkeoloji, sosyoloji, ekonomi vb. ilgili meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, danışmanlık ve denetim birimleri kurulmalı ve geliştirilmelidir. Bu aşamada, Ulus KAİP Planlama ve Uygulama Birimi (PUB) çalışmalarına destek verecek ve katkı yapacak bir danışma kurulunun oluşturulması tavsiye edilmektedir.

Ayrıca koruma kararlarına göre yapılacak onarım uygulamalarında bilimsellikten uzak, etik dışı yerel yorumlamaların ve sahte tarihi doku yaratmak gibi yozlaşmaların önüne geçmek için uzman restoratör ve sertifikalı yapı ustalarını geliştirecek eğitim birimleri kurulmalıdır.

Plan Çalışmalarının Belediye Bünyesinde Yürütülmesi

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı Ankara Büyükşehir Belediyesinin kendi bünyesinde yer alacak donanımlı yöneticiler ve uzman kadronun yürütücülüğünde, kapsamlı, bütüncül ve katılımcı bir yöntem ile saydam ve hesap verilebilir yollarla üretilmelidir.

Yerel yönetim kademelerinde en üstte yer alan yöneticiler başta olmak üzere tüm ilgili alt birim yöneticileri ile karar verme mekanizmasının diğer kademelerindeki uzmanların korumayla ilgili bilgilerle donatılması ve Ulus özelinde farkındalığın artırılması gerekmektedir. Bilinçli ve duyarlı yöneticiler ve uzman kadroların yürütücülüğünde gerçekleştirilen bir koruma faaliyeti toplumun davranışlarını olumlu yönde etkileyecek ve koruma etkinliklerine ivme kazandıracaktır.

Belediye içerisinde Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı ile belediye tarafından yürütülen diğer mekânsal planlar arasındaki koordinasyon daha efektif sağlanabilecek ve zaman içinde tüm planların uyum içinde uygulamaya geçmesi ve geliştirilebilmesi daha etkin ve kolay olacaktır.

Planın katılımcı kanallarla desteklenmiş, disiplinli, donanımlı, üretken, kontrol edilebilir bir ekip elinden çıkmasının hem mekânda hem de toplum nezdinde olumlu ve değerli yansısı olacaktır.

Odamız, Üniversitelerin ilgili bölümleri ve koruma konusunda deneyimli uzman üyelerimizle işbirliği içinde, Belediye personeli ve yöneticilerine kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması konusunda katkı yapmaya hazırdır.

Rasyonel bir Mali Politika Doğrultusunda Ortaya Konulmuş Bir Plan

Koruma amaçlı imar planlarında üretilen kararlar doğrultusunda mekânsal uygulanabilirliğin olması için bütçenin gözetilmesi ve bütçenin geliştirilmesine yönelik çalışmaların hem plan hazırlık sürecinde, hem de planın onaylanması sonrasında aktif olarak yürütülmesi gerekmektedir.

Belediye bünyesinde yürütülecek bir plan çalışması ile kamu kaynaklarının daha verimli, etkin ve sorumlu kullanılması sağlanmış olacaktır.

Planlama sürecinin belediye bünyesinde gerçekleştirilmesi uygulanabilir bir planın rasyonel bir mali politika ile eşgüdümlü olarak ortaya çıkmasına olanak sağlayacaktır.

Böylece yapılışından bir süre sonra rafa kalkmak zorunda kalan, içerisinde sadece pasif koruma politikalarının seçilerek sürdürülebildiği bir plan olmak yerine; disiplinli bir bütçe dâhilinde hazırlanmış, uygulanabilir, aktif ve sürdürülebilir koruma politikalarının hayata geçirilebildiği koruma planı, Belediyenin uygulamacı birimleri arasında yatay ve dikey koordinasyon sağlanarak elde edilebilecektir.

Katılımcı Yöntemlerle Elde Edilmiş Bir Plan

Mekânsal planlamanın farklı aktörler arası ilişkileri kurma, müzakere ve uzlaşma süreçlerini de içerdiğini unutmamak gerekir. Planlama kamu adına yapılan ve kamu yararını önceleyen bir hizmettir ve katılım bu hizmeti geliştiren gerekliliklerden biridir. Katılım, toplumsal, kültürel ve iktisadi alanlarda alınacak olan kararlarda gerçekleştirilmesi gereken bir aktivitedir. Koruma planının hazırlanması süreci bu üç faaliyet alanını da kapsayan ve etkileyen bir süreç olması nedeniyle katılım meselesi koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecinde daha da önem kazanmaktadır. Koruma planlarının uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği için olası yabancılaşmanın alt edilmesi, toplumsal bir bilinçlenmenin ve sahiplenmenin oluşturulması ve korumaya dair farkındalığın artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla katılım, planın sahiplenilmesini ve uygulanabilirliğini arttıran bir aktivite olacaktır. Ulus Koruma Amaçlı İmar Planının temsili ve doğrudan katılımı içeren yerel sahiplik modeline dayanan bir katılım modeli üzerine inşa edilmesi gerekmektedir.

Planlama alanı içindeki farklı alt karakter bölgelerinde farklı yerel sahiplilik modelleri geliştirilmeli ve bu bölgelerde yaşayan hane halkları, işyeri sahipleri yerel sahiplilik modelinde paydaş olarak katılım sürecine katılmalıdır. Yerel katılım süreci koruma alanında hukuka aykırı imar faaliyetlerinin önlenmesi için gerekli olup aynı zamanda koruma projelerini sahiplenerek kültür varlıklarının gerçek anlamda korunmasını da sağlar. Ulus koruma alanı bütünü için 2863 sayılı Koruma Yasasında belirtilen “Alan Yönetimi” Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı’nın onaylanmasını takiben oluşturulmalıdır. Alan Yönetimi onaylanacak KAİP ile uyumlu olarak alan yönetim planı çalışmalarını İmar Dairesi bünyesindeki KUDEB ve koruma alanının farklı bölgelerinde oluşturulacak yerel sahiplilik katılımcı yönetimleri ve genişletilmiş danışma kurulları ile katılımcı bir anlayışla yürütülmelidir.

Yerel Sahiplik Modeli

Koruma özünde planların değil insanların gerçekleştirdiği bir faaliyettir. Dolayısıyla başarılı bir koruma pratiğinin hayata geçirilebilmesi ve sürdürülebilmesi için yerel sahipliğin geliştirilmesi gerekmektedir. Koruma mevzuatımız koruma amaçlı imar planlarını yerel sahiplik modeli üzerinde geliştirme olanağının ipuçlarını vermektedir. Koruma amaçlı imar planlarının “*yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan planlar*” olduğu 2863 sayılı yasada vurgulanmaktadır. Başarılı bir yerel sahiplik modelinin bir halkasını o yerelde yaşayanların üretim ve yaşam kültürlerinin önemsenerek geliştirilmesi oluştururken, bir diğerini de kültür varlıklarını koruma bilincinin yerelden genele tüm kesimleri içine alacak şekilde geliştirilmesi, yani koruma kültürünün yaratılması oluşturmaktadır.

Koruma Bilincinin Geliştirilmesi ve Koruma Kültürünün Yaratılması

Toplumda koruma kültürünün oluşumu ve yerel sahiplik duygusunun gelişimi ancak bireylerin koruma bilinç düzeyinin gelişmesi ile sağlanabilir. Bu sayede koruma pratiği mekâna uygulanabilir ve koruma faaliyeti mekânda sürdürülebilir kılınabilir. Bu nedenle kültürel varlıkların korunması bilincinin toplumsal düzeyde geliştirilmesi konusunda bir dizi çalışma yapılmalıdır:

Büyükşehir Belediyesi yerle özgü seçilmiş en üst organ olarak ortak platformlarda tartışma, fikir paylaşma, sosyal etkinlikler, farkındalık ve eğitim çalışmaları gibi olanaklar sunarak toplumun farklı kesimlerinin katılımcı ortamlarda bir araya gelmesi konusunda birleştirici bir kurumsallık sergilemelidir. Karşılaşmalar, tartışmalar, etkinlikler, eğitimler, geziler gibi aktiviteler toplumsal bilincin, farkındalığın ve devamında yerel sahipliğin gelişmesine büyük katkı koyacaktır.

Koruma bilincinin; -salt bir tarihsel kesite değil, çok katmanlılığa odaklanan- tarih bilinci, çevre bilinci gibi girdilerle destekleyecek ve bütünleştirecek faaliyetler ile geliştirilmesi gerekmektedir.

Koruma bilincinin gelişiminin önemli bir ayağını da belediyenin basın ve yayın kanalları ile kültürel, sosyal ve halkla ilişkilerle ilgili birimlerinin etkin kullanımı oluşturmaktadır.

Üretim ve Yaşam Kültürlerinin Önemsenerek Geliştirilmesi

Ulus'un tarihi kent merkezi karakteri göz önünde tutularak koruma amaçlı imar planının Başkent Ankara'nın tarihi konut yerleşimi ile üretim ve ticari faaliyet alanlarını kapsadığı unutulmamalıdır. Koruma amaçlı imar planı kararları Ulus'un üretime ve

ticarete dayalı tarihi karakter alanlarını yerel aktörler ile sürdürülebilir kılınmasını sağlayacak biçimde ele alınmalıdır.

Yerel dinamikler, aktörler ve kaynaklar araştırılmalı, dinlenmeli, bilgisi toplanmalı, günün ihtiyaçları ve teknolojik gelişimleri dâhilinde yerel üretim ve ticaret faaliyetleri katılımcı biçimde yeniden yorumlanmalı ve bu yaklaşım üzerinden korunan ve yaşatılan bir tarihi kent merkezi öngörülmelidir. Ankara ve Ulus özelinde işsizlik durumu, istihdam olanakları, yeni katma değer üretim biçimleri araştırılarak tarihi merkezde olası bir çöküntüye izin vermeyecek şekilde yeniden kurgulanmalıdır. Çünkü iktisadi çöküntü mekânsal bir çöküşü de beraberinde getirmektedir. Buna yönelik olarak işyeri sahipleriyle, esnafla iletişim içerisinde kalınarak kentsel altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, kentsel kamu hizmetlerinin üretilmesi konularında belediye görevleri geliştirilerek sürdürülmelidir.

Üretim ve ticari faaliyetin yanı sıra yerel sahipliğin önemli bir ayağını da yaşam kültürlerinin önemsenmesi, dolayısıyla konut işlevlerinin 'soylulaştırmaya' sebep olmayacak şekilde korunması ve yaşatılması oluşturmaktadır. Bir kent merkezindeki konut sayısının azalması burada kentsel hizmetlere yönelik faaliyetlerin düşmesine, dolayısıyla canlılığın giderek azalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle tıpkı Ulus'un tarihinde olduğu gibi bugün de mekâna zenginlik katan farklı sosyal ve etnik grupların birbirini dışlamasına izin vermeksizin yaşatılmasına yönelik konut politikaları geliştirilmelidir.

Planlama Alanının Belirlenmesi

Kültürel ve doğal varlıkların korunması meselesi salt 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin 6.maddede verilen tanımlar üzerinden tahayyül edilen sınırlara ve limitlere hapsedilmemelidir. Ankara Büyükşehir Belediyesi mantıklı ölçütlere dayanmayan “19.yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar”, “Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar”, “Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları” gibi yeterli olmayan tanımlamaların/kısıtlamaların ötesine geçecek bir perspektif ve vizyon dahilinde Ulus’ta mekânsal koruma sınırlarını ve limitlerini geliştirmelidir. Koruma Amaçlı İmar Planında sınırın belirlenmesi ve yasada özellikle belirlenmemiş, ancak dikkate alınması gereken varlıkların da (sivil mimari yapılar, modern mimari yapılar vb.) hesaba katılması, plan çalışmalarının kapsamını ve temel yaklaşımını oluşturacak olması sebebi ile önem arz etmektedir. Alandaki tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel arkeolojik sitler ve diğer koruma statüsü bulunan alanların yanı sıra sit alanı sınırının içerisinde ve çevresinde korunması gereken tüm değerlerin yeniden tespit, tescil ve envanter çalışması ile ele alınması gerekmektedir.

Planlama alanı sınırı; Ankara’nın arkeolojik katmanlarını, geleneksel kent dokusunu, yıllardır süregelen ekonomik, sosyal ve idari yapılanmasını, Ulus’un tarihsel kimliğinin en önemli niteliğini oluşturan Erken Cumhuriyet Dönemi mimari mirasını, kentsel kamusal alanlarını bütüncül bir şekilde içerecek kapsamda oluşturulması gerekmektedir.

1. İsmet Paşa Mahallesi: Erken Cumhuriyet Dönemi özgün konut örneklerinin yer aldığı mahalleye yönelik detaylı bir araştırma, envanter çalışması yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda da planlama alanı sınırları içerisine alınması göz önünde bulundurulmalıdır.

2a. Çankırı Caddesi Batısında Kalan Alan: Özellikle Rüzgarlı sokak üzerinde yer alan Erken Cumhuriyet Dönemi Ticaret Dokusu ve Çankırı caddesi ile ara sokaklarda yer alan özgün otel yapılarına yönelik envanter çalışması yapılması gerekmektedir. Bu bölgenin yalnızca mekânsal niteliklerine yönelik kararlar alınması değil, aynı zamanda ticari ve sosyal hayatını koruyan ve geliştiren yeni politikalar üretilmesi, bu doğrultuda da planlama alan sınırı içerisine alınması gerekmektedir.

2b. Cumhuriyet Caddesi-İstiklal Caddesi etrafında konumlanan yapı ve açık alanlar: Gar meydanı ile başlayıp, Ulus Meydanı ile sonuçlanan Cumhuriyet Caddesi, Jansen tarafından hazırlanan imar planında protokol yolu olarak kurgulanmıştır. Farklı mimari dönemleri temsil eden özgün anıtsal yapı ve açık alanların (1. Meclis/ 1915-1916, Sayıştay/1925, 2. Meclis/1924, 2. Meclis Bahçesi/1924, Ankara Palas/1924-1927, Stad Otel/1970, Merkez Bankası/1970ler) yer aldığı bu cadde ve çevresi, detaylı analiz çalışmaları ile birlikte planlama sınırları içerisine alınmalıdır.

3. Gençlik Parkı ve AKM Alanları: Her ne kadar bu alanların planlama sınırları içerisine alınması gerekmeseyse de Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı ile üretilecek açık ve yeşil alan sistemlerinin bu alanlarla ilişki kuracak bir bütünlükte ele alınması gerekmektedir.

4. Sıhhiye Hastaneler Bölgesi: Bir kısmı kapatılan çok sayıda hastanenin yer aldığı ve Sağlık Bakanlığı'nın da bu bölgede bulunması nedeniyle semte de adını veren Sıhhiye Hastaneler Bölgesi de Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Her ne kadar bu alanın da plan sınırları içinde değerlendirilmesi elzem olmasa da bölgede yer alan özgün hastane yapılarının ve kentsel dokunun detaylı bir şekilde analiz edilmesi bölgenin bir anlamda kimliği halini almış sağlık hizmetleri sunumuna yönelik sorunların tespiti ve çözümüne yönelik politikaların üretilmesi gerekmektedir. Bölgenin yüksek erişilebilirliğe sahip olması nedeniyle hastaneler bölgesi olarak kalması sağlanmalıdır.

5. Cebeci Stadyumu ve Ulucanlar Cezaevi: Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı sınırlarının doğu ve güneydoğusunda kalan alanlarda yer alan bu bölgelerde yer alan başta Cebeci Stadyumu ve Ulucanlar Cezaevi gibi simgesel yapıların korunması ve planlama alanı sınırı içerisinde yer alan müzeler ve açık-yeşil alanlar ile yaya ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik politikalar üretilmelidir.

6. Hıdırlıktepe: Bölgenin kuzeyinde yer alan ve Ankara'nın ilk ve en eski gecekondularından olan Hıdırlıktepe ve çevresinde geçtiğimiz yıllarda yürütülen kentsel dönüşüm çalışmaları sebebiyle gecekonduların büyük bölümü yıkılmıştır. Sahip olduğu tarihsel ve kültürel öneme ek olarak Ankara Kalesi aynı zamanda kentin en önemli bakı noktalarından bir tanesidir. Kale ve burçlarından Ankara'nın en özgün manzaralarına ulaşmak mümkündür ve bu da önemli bir turistik çekim noktası oluşturmaktadır. Ancak son yıllarda yürütülen bir takım kentsel dönüşüm projeleri sonucu bu manzaranın bir bölümü kimliksiz TOKİ blokları ile kaplanmıştır. Hıdırlıktepe'de yürütülecek kentsel dönüşüm ve gelişim çalışmaları sırasında bu durum önemli bir kriter olarak göz önünde bulundurulmalı ve Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı ile bu konuda bir takım yönlendirici politikalar geliştirilmelidir.

Sit Sınırına İlişkin Yürütülmesi Gereken Çalışmalar

Hacı Bayram Camii ve çevresi, Roma Hamamı ve Hamamönü gibi sit sınırı çeperinde bulunan alt bölgelerde çizilen sınır nedeniyle benzer nitelik, doku veya işlevlere sahip mekânlarda sit sınırı içinde/dışarıda kalma durumu oluşmuştur. Bu ve benzeri dışlamaların oluşmaması adına korunacak alana dair niteliksel ayrışmaların esas alındığı bir sınır belirlenerek, sit sınırının güncellenerek onanması ve plan çalışmasına başlanması için Koruma Kurulları ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ile çalışma yürütülmelidir.

Etkileşim Geçiş Sahasının Belirlenmesi

Planlama alanı sınırı; korunması amaçlanan alanın tarihsel, mekânsal, ekonomik ve sosyal özelliklerinin yanı sıra etkileşimde olduğu doğal çevre, kullanım ve faaliyetler esas alınarak kapsayıcı bir tanımla oluşturulmalıdır. Korunması belirlenen alanlarla, kentin diğer alanları arasındaki dengenin ve uyumun sağlanması, sit alanının baskı altında kalmaması için sit alanı çevresinde bir koruma kuşağı/ tampon bölge yaratılmalıdır. Üst ölçekli plan kararlarının ve farklı kurumlarca geliştirilen tüm

MEKÂN: ULUS

mekânsal kararların değerlendirilmesi sağlanarak koruma alanına yönelik baskı ve tehditler ortadan kaldırılmalıdır.

Atatürk Bulvarı'nın batısında kalan ve kentsel sit alanı dışında bırakılmış olan, Ulus Meydanı ile tarihi Ankara Gar alanını birbirine bağlayan ve üzerinde Ankara Palas, 2. Meclis Binası, Stad Oteli gibi Cumhuriyetle özdeşleşmiş mekânsal değerleri taşıyan Cumhuriyet Caddesi omurgasının kentsel sit alanından ayrı tutulması, koruma planlaması açısından sorun teşkil etmektedir. Benzer şekilde sit sınırları dışında yer alan Atatürk Kültür Merkezi ve Gençlik Parkı gibi özellikli alanlar ile karar ve uygulama birliği sağlanması gerekmektedir.

Yenileme Sınırlarına İlişkin Yürütülmesi Gereken Çalışmalar

Yürürlükte olan yenileme alan sınırı içerisinde ortaya koyulacak olası proje uygulamaları sonucunda birbirinden farklı mevzuatlara tabii olan yenileme alanları ile koruma alanları kararlarının kaçınılmaz şekilde birbirine karışma ihtimali doğacak ve üretilmesi hedeflenen koruma planının amaç ve hedefleri muğlaklaşacaktır. Bu noktada yenileme projelerinin yürürlükteki koruma amaçlı planları esas alınarak hazırlanabileceği kuralı doğrultusunda yenileme alanı kararlarının gözden geçirilmesi/iptali için çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Ulaşım, Erişim ve Altyapı Sistemlerinin Geliştirilmesi

Ulaşım Ana Planı ile Eşgüdüm

Ulus, Kızılay'dan sonra Ankara'nın toplu taşıma sisteminin ikincil aktarma noktası özelliği taşımaktadır. Kent içi ulaşımında büyük öneme sahip çok sayıda otobüs ve dolmuş hattı Ulus'ta kesişmektedir. Ulus meydanı, Çankırı Caddesi ve Bankalar Caddesi boyunca bulunan EGO otobüsü ile Özel Halk Otobüsü rotaları; Bentderesi, Hacıbayram, Gençlik Parkı ve Denizciler Caddesi civarında bulunan dolmuş durakları; Gençlik Parkı girişinde bulunan Metro Durağı ve Cumhuriyet Caddesi boyunca yer alan dış ilçelere hizmet eden özel toplu taşıma araçları durakları ile Ulus ve çevresi yalnızca merkez ilçelerin değil, çevre ilçelerin de toplu taşıma sisteminin bir parçasıdır.

Bütün bu toplu taşıma sistemine ek olarak, Ulus ve çevresinde bulunan canlı ticari hayat ve Keçiören, Altındağ gibi yüksek nüfuslu ilçelerin Kızılay, Kavaklıdere gibi merkezi iş alanlarına ulaşımı üzerinde yer alan bir kavşak noktası olması sebebiyle Ulus, otomobil, taksi gibi düşük kapasiteli araçların da yoğun olarak kullandığı bir bölgedir.

MEKÂN: ULUS

Özellikle günün zirve saatlerinde ve hafta sonlarında Ulus ve çevresinde hem insan hem de araç trafiği artmaktadır. Ankara'nın tarihi kent merkezi olarak en önemli bölgelerinden olan Ulus'ta ciddi bir ulaşım problemi olduğu aşikârdır. Bu noktada, Ulus tarihi kent merkezinde yaşanan trafik sorunun başlıca sorumlusunun bugüne kadar kent bütününde sürdürülen otomobil odaklı ulaşım politikaları olduğunu belirtmek gerekir. Ancak bu problemin temeli yalnızca özel araç sahipliği değildir, ikincil bir aktarma noktası olması sebebiyle toplu taşıma araçları da yaşanan trafik probleminin başlıca kaynaklarından bir tanesidir. Aktarma noktası olma özelliği her ne kadar Ulus'un ulaşılabilirliğini arttırsa ve ticaret hayatına büyük katkı sağlasa da, trafik problemi tarihi kent merkezinin karşı karşıya kaldığı en büyük tehditlerden biri halini almıştır.

Bütün bu nedenlerle bu bölgeye ulaşım konusunda yapılacak ufak müdahaleler dahi kentin ulaşım sisteminin bütününe etkileyecektir.

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı dâhilinde ulaşım konusunda alınacak kararların bütüncül bir Ulaşım Ana Planı çerçevesinde Ulus'un yakın çevresi ve kent bütünü ile ilişkilerini göz önüne alınarak verilmesi elzemdir. Aksi halde özellikle ana caddelerde yapılacak katlı kavşak, yol genişletme ya da daraltma, yayalaştırma gibi uygulamaların kentin bütününe etkileyen ciddi problemlere yol açması muhtemeldir.

Bütüncül bir ulaşım ana planı dahilinde; Ulus meydanının altında durak yapan ve diğer metro hatlarıyla entegre yeni bir metro hattı, merkez içinden geçecek tramvay hattı gibi büyük ölçekli raylı sistem yatırımları, kentin bütününe hizmet eden toplu taşıma güzergâhlarının ve duraklarının değiştirilerek mekan kalitelerinin artırılması, yeni yaya bölgeleri ve yaya öncelikli caddelerin geliştirilmesi ve bu bölgeye giriş yapan özel araçların ve toplu taşıma araçlarının sayısının azaltılacağı diğer ulaşım çözümlerinin üretilebilmesi sağlanmalıdır.. Küçük ve orta ölçekli ulaşım projelerinin (yayalaştırma, yeni toplu taşıma güzergâhları vb.) öncelik sırasına göre yapılacak bir etaplama ile birlikte ancak bu plan dâhilinde üretilmesi mümkündür. Ayrıca ulaşım ana planına girdi sağlayabilecek bir takım politikaların ve mekânsal kararların da yine bu plan çerçevesinde belirlenmesi ve ilkesel olarak ulaşım ana planında göz önünde bulundurulması sağlanmalıdır.

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı'nın ulaşım politikaları bağlamında temel hedefinin ve vizyonunun yaya dolaşımı öncelikli, toplu taşıma odaklı, özel araç girişini sınırlayan, çevreci ve sürdürülebilir bir kentsel çevrenin yaratılması olmalıdır. Ulaşım Ana Planı ve Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı dâhilinde Ulus'un ulaşım problemleri ele alınırken Avrupa'nın birçok kentinde uygulanmış olan yaya odaklı çözüm önerileri göz önünde

bulundurulabilir. Bu kapsamda, Sınırlı Trafik Bölgeleri (Limited Traffic Zones), Şehir Merkezini Yayalaştırma (Town Center Pedestrianization), Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik (Sustainable Urban Mobility) yaklaşımı ve ayrıca koruma konusunda önemli uluslararası kuruluşların yayımladığı Washington Tüzüğü (ICOMOS, 1987)², Viyana Bildirisi (UNESCO, 2005)³, Valetta Prensipleri (ICOMOS, 2011)⁴ gibi belgelerin sunduğu temel politikaları göz önünde bulunduran bir yaklaşım belirlenmesi önemlidir. . Yaya odaklı çözümler kapsamında sadece merkez içinde çalışacak ve ücretsiz kullanılacak çevre dostu toplu taşıma araçları ve güzergâhlarının tasarlanması da irdelenmelidir.

Yaya Odaklı Bir Tarihi Kent Merkezi

Alanın çok katmanlı ve kırılğan bir yapıya sahip olması nedeniyle bu alandaki ulaşım konusu ele alınırken motorlu araç trafiğinin ve bu trafiği çözme amaçlı üretilen projelerin fiziksel çevreye verebileceği tahribatlar göz önünde bulundurulmalıdır. Alandaki ulaşım problemi; Ulus tarihi kent merkezinin kent içi ana ulaşım bağlantılarının çözümü ve tarihi merkez içindeki ulaşım ve erişim sistemlerinin tasarlanması olarak iki ana başlık altında ele alınabilir. Bu kapsamda, toplu taşımanın desteklenmesi, kırılğan alt bölgelerin belirlenerek bu alanlarda yaya hareketliliğinin desteklenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca dezavantajlı grupların ve farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulması önemlidir. Bu yüzden bütünlük, sürdürülebilir ve kapsamlı hareketlilik anlayışın benimsenmesi gerekmektedir.

Plan sınırı içindeki ulaşım problemleri ele alınırken, üretilecek çözümlerin alanın sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleri desteklemesi ve bu değerlerin sunumuna katkıda bulunması da önemlidir.

Yayalaştırılacak güzergâhların belirlenmesinde bölgenin ticari hayatı göz önünde bulundurulmalı, tarihi ve kültürel kimliğini ön plana çıkaracak tematik yaya rotaları

²ICOMOS (1987) Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter 1987). Washington, DC

³ UNESCO (2015) Vienna Memorandum on “World Heritage and Contemporary Architecture- Managing the Historic Urban Landscape” and Decision 29 COM 5D.

⁴ ICOMOS (2011) The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas. Paris

geliştirilmelidir. Bu rotaların belirlenmesinde tarihi yapılar ön plana çıkmalı ve destekleyici bir takım kültürel, sosyal ve ticari fonksiyonlar bu rotalar üzerinde kurgulanmalıdır.

Planlama alanı içerisinde yaya erişimleri geliştirilmeli bisiklet yolları inşa edilmeli ve emisyonuz (carbon-free) alanlar kurgulanmalıdır.

Toplu Taşıma Odaklı Erişilebilirlik

Tarihi kent merkezi alanına özel araçla girişi kısıtlayıcı önlemlerin başında doğru planlanmış, hızlı, konforlu ve ucuz bir toplu taşıma sisteminin varlığı öncelikli koşuldur. Toplu taşıma sistemi çözümleri her ne kadar bu kapsamdaki bir koruma amaçlı imar planının konusu olmasa da, bu plan ile verilecek kararlar üretilirken, toplu taşıma araçlarının tarihi kent merkezi içerisindeki hareketliliğini düzenleyici ve sınırlayıcı politikalar üretilmesi gerekmektedir. Söz konusu politikaların temel amacı, Ulus'un kentin her noktasından ulaşılabilirliğini arttıracak bir toplu taşıma sistemi kurmak, ancak bunu yaparken tarihi kent merkezi içerisinde karbon salınımı yüksek ve araç trafiğini artırıcı bir etkisi olan toplu taşıma araçlarının bu bölgeye girişlerinin sınırlandırılması doğrultusunda olmalıdır.

Tarihi kent merkezi içerisine giren veya transit geçen toplu taşıma hatlarının güzergâhlarının yeniden düzenlenmesi ve Ulus Meydanı ve çevre bağlantı yollarından uzaklaştırılması, söz konusu trafik probleminin çözümünde önemlidir.

Tarihi kent merkezinin metro sisteminin bir parçası haline gelmesi ve bu metro sisteminin de tramvay, elektrikli toplu taşıma araçlarının kullanacağı ayrılmış yollar ile entegre edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar Gençlik Parkı girişinde bir metro durağı olsa dahi, bu durağın Ulus'un önemli bölgelerinin pek çoğunun uzağında kalmasından ötürü yeterli bir erişilebilirlik sağlamadığını söylemek mümkündür. Bu nedenle Ulus'tan geçecek yeni metro hatlarının ve duraklarının konumlarına karar verilirken yüksek erişilebilirlik kriterinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Tarihi ve organik sokak dokusuyla ön plana çıkan ve son derece dar sokaklara sahip Kale ve Hacıbayram gibi bölgelerin yüksek kotlarına hâlihazırda toplu taşıma ile ulaşılammaktadır. Yüksek eğime sahip bu bölgelere ancak yaya ya da özel araç ile ulaşım mümkündür. Avrupa'da da birçok örneği olan elektrikli ve küçük/orta kapasiteli toplu taşıma araçlarının temin edilerek buralarda hizmet vermesi sağlanmalıdır.

Özel Araç Girişlerinin Sınırlandırılması

Ulus meydanı çevresindeki trafik probleminin büyük bir bölümüne neden olan otomobil kullanımı yalnızca transit geçişlerle değil, aynı zamanda bu bölgeyi günlük olarak kullanan vatandaşların özel araçlarıyla ulaşım sağlamaları da neden olmaktadır. Tarihi kent merkezi içerisinde ucuz ve yüksek kapasiteli çok sayıda otopark alanı olması, yol boyu park alanlarının fazlalığı ve kaçak olarak işletilen özel otopark işletmeleri ile birlikte bölgede çok yüksek bir otopark kapasitesi bulunmaktadır. Vatandaşların araçlarını bedava veya ucuz bir şekilde park etmelerinin sağlanması, Ulus'a daha çok insanın özel araçlarıyla gelmesini teşvik etmektedir. Dolayısıyla bölgede temel ulaşım aracı olarak otomobil kullanımı teşvik edilmektedir ve bu da yaşanan trafik probleminin katlanarak artmasına neden olmaktadır.

Ulus tarihi kent merkezi içerisinde otopark kapasitesi azaltılmalı ve özellikle Kale, Hacıbayram gibi tarihi mahallelerinin içerisinde yer alan otopark alanları kaldırılarak bu alanlara otomobil girişi sınırlandırılmalıdır. Planlama alanı içerisinde yer alacak otoparkların tamamı yüksek bir ücretlendirme politikasıyla Büyükşehir ve İlçe belediyesi tarafından işletilmeli, kaçak olarak işletilen özel otoparklar engellenmelidir. Ayrıca bölge içerisindeki yol boyu otopark alanları özel durumlar haricinde (engelli otoparkları, yük indirme/bindirme alanları vb.) iptal edilmeli, bu alanlar yayalara ve bisikletlilere ayrılarak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Planı Tasarım Yönergeleri ile Destekleme

Ulaşım konusunda önemli konulardan bir tanesi de kent kimliğinde büyük öneme sahip tasarım kriterleridir. Koruma Amaçlı İmar Planının plan raporu ve plan hükümlerinde bu kriterlerin belirlenerek alt ölçekli kentsel tasarım alanlarına yönelik bir yönergeler bütünü sunması çok önemlidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, hareketlilik sadece sokaklarla sınırlı değildir. Bu nedenle yaya hareketliliği ele alınırken planlama sınırı içinde kalan park, meydan gibi kamusal açık alanların da sokaklarla olan ilişkisi düşünülmeli ve bu alanlar tasarlanırken yayaların erişilebilirliği göz önüne alınmalıdır.

Koruma amaçlı imar planı çerçevesinde kamusal alanların giriş-çıkış noktaları, toplanma alanları veya bu alanlar içerisindeki yürüyüş güzergâhları vb. kriterler belirlenmelidir. Ayrıca bu alanlarda kullanılacak kent mobilyalarının, trafik güvenlik

ekipmanlarının, yüzey malzemelerinin ve peyzaj öğelerinin dezavantajlı grupları da gözetilen ve yaya dolaşımını engellemeyecek şekilde, Ulus'un ve Ankara'nın tarihi kimliğine uygun tasarım kriterleri doğrultusunda kullanılması gerekmektedir.

Kent kimliğinin bir diğer önemli öğesi olan yönlendirme ve trafik güvenliği tabelalarının ve destekleyici yapılarının da yine Ulus'un ve Ankara'nın tarihi kimliğine uygun, özgün bir biçimde tasarlanması ve bu alanda kullanılması gerekmektedir. Ayrıca aşırı tabela kullanımının engellenmesi ve alandaki trafik tabelaları ve diğer işaretlerde dil birliğinin sağlanması önemlidir. Koruma esas ve ilkeleri çerçevesinde geliştirilecek tasarım kriterlerine göre hazırlanacak projelerin uygulanması Ulus'un yaşam ve mekân kalitesini artıracaktır. Bu nedenle KAİP çalışmalar kapsamında "Koruma Odaklı Tasarım El Kitabı" da hazırlanmalıdır.

Risk Sakınım Planlama Çalışmaları

Ulus tarihi merkez alanında insan yaşamı ve yapıları çevredeki tehlikeler ve tehlike alanları tespit edilerek riskler hesaplanmalı ve koruma odaklı "Risk Sakınım Planı" hazırlanmalıdır. Bu çerçevede Sakınım planı kapsamında koruma alanı içinde bulunan yanıcı, parlayıcı ve zehirli tehlikeli kullanımlar tespit edilerek alan içinden kaldırılmasıyla ilgili eylem planları hazırlanmalıdır. Yapıların taşıyıcı sistemlerindeki kusurlar tespit edilmesi ve güçlendirme de dâhil önlemler geliştirilmesini içeren eylem planları hazırlanmalıdır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması

Ulus, ilk çağlardan günümüze çeşitli medeniyetlere ve toplumlara ev sahipliği yapmış, Ankara Kenti için tarihsel öneme sahip çok katmanlı bir kültürel alandır. Alanda Frig, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu, Ahilik, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyet döneminin anıt eserleri, sivil mimari örnekler, modern mimari yapılar gibi birçok kültürel öge bir arada bulunmaktadır. Barındırdığı tarihi ve kültürel dokusundaki çeşitlilik ve değerler ile kentte yaşayan herkese dokunan mekânları barındırmaktadır.

Geçmişten günümüze dek alanda birçok plan ve proje çalışması yürütülmüştür. Alanda uzun süre Koruma Amaçlı İmar Planının yapılmaması, geçiş dönemi esasları uygulama süresinin uzatılması, parçacıl olarak yürütülen çalışmalar ile koruma bakış açısından uzaklaşan uygulamalar, Ulus'ta yer alan kültür ve tabiat varlıklarını olumsuz etkilemiştir.

Ulus tarihi kent merkezinde yapılacak planlama çalışmalarında; yitirilen, zarar gören ve tehdit altında olan tüm değerlerin tespitinin yapılması gerekmektedir. Özellikle UTTA planı sırasında yapılmış olan analiz ve belgeleme çalışmaları revize edilerek, son 10 yıl içerisinde yaşanan değişim ve kayıplar belgelenmelidir. Tehdit altındaki kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin nasıl bir koruma biçimi geliştirilmesi gerektiği, yitirilen değerlerinin geri döndürülüp döndürülmeyeceği ve Koruma Amaçlı İmar Planlarının bu konuda yeterli bir araç olup olmayacağı tartışılmalıdır. Ulusta unutturulmaya çalışılan tüm kültürel mirasın ve tarihsel katmanların korunmasını ve kent hayatına katılmasını sağlayacak bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmalıdır.

Ulusun Çok Katmanlı Tarihi Yapısının Korunması

Ulus çok katmanlı bir tarihi dokuya sahiptir. Ulus Meydanı ve çevresindeki yapılaşma süreci antik çağda başlamış, geç Osmanlı Dönemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde devam etmiş, daha sonra 1950'li yılların toplumsal ve ekonomik koşullarına uygun dönüşümün özelliklerini taşıyarak sürmüştür.

Ankara'nın Roma döneminde Galatya eyaletinin başkenti olması sebebiyle, Ulus ve çevresinde önemli antik yapılar ve kalıntılar bulunmaktadır (Agustus ve Roma Tapınağı; Roma Hamamı ve sütunlu cadde, Roma antik Tiyatrosu, Ankara Kalesi, Roma bendi, Roma caddesi, Julianus sütunu vb.). Ulus tarihi kent merkezinin dokusunda Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi yapıları ve geleneksel kent dokusu önemli bir yer tutmaktadır. Hamamönü, Hacıbayram Camii çevresi, İstiklal mahallesi (eski Yahudi mahallesi), Suluhan çevresi gibi alanlarda Osmanlı kent dokusu örnekleri yer alırken; erken Cumhuriyet yapıları ise kamusal ve konut kullanımlı yapıların oluşturduğu ve güneyde Yenişehir istikametinde gelişen kamu yapıları ve konut yerleşimlerinden oluşan dokular olmak üzere iki kısımda değerlendirilebilir. Ayrıca, 1950'li yılların başlarında başlayıp oluşan apartman ağırlıklı ve de 1950 sonrası gecekondular da alanda gözlenmektedir.

Bu süreç sonucunda Ulus, Türkiye'de üretilen yapıları çevrenin farklı mimarlık anlayışlarını barındıran ve sergileyen bir bölge olarak gelişmiştir. Ancak ne yazık ki son dönemde söz konusu çok katmanlılık içinde sadece Osmanlı ve Selçuklu dönemi öne çıkarılarak seçiciliğe gidilerek "seçkin" ve taklit bir tarihi çevre yaratılarak sözde bir koruma pratiği sergileme eğilimine girilmektedir.

Kültür varlıklarının onarımında varlığın özgünlüğü ve bütünlüğünün yansıtılmasında uygun yöntemlerin belirlenmesine ve uygun malzeme kullanımına özel önem verilmelidir. Kültür varlığının özgün dokusu ile onarım çalışmaları sonucunda elde edilen dokunun ayırt edilmesi sağlanmalıdır. Sanatsal ve tarihi tanıklığın yanlış bir biçimde yansıtılmaması için, özgünden ayırt edilebilecek çağdaş koruma uygulamalarına başvurulmalıdır. Tarihsel gerçekliği çarpıtıcı ve toplumdaki algıyı yanlış yönlendiren taklit tarihi doku üretiminden kaçınılmalıdır.

Yürütülmüş olan hatalı uygulamalar, kentin kimliğine zarar vermekte ve toplumdaki algının yanlış şekillenmesine ve en önemlisi tarihin çarpıtılmasına yol açmaktadır. Bu

nedenle, hatalı uygulamaların tespitine ve iptaline yönelik koruma programları oluşturulmalıdır.

Cumhuriyet Dönemi yapı, sokak ve mülkiyet dokularının; zaman koşulu olmaksızın, farklı ölçütler çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Ulus Meydanı ve çevresindeki cumhuriyet dönemi yapılarının kent içinde taşıdıkları anlam, mimari özellik ve kimlikleri ile korunmaları önemlidir.

Ulus Meydanı ve çevresindeki yapılara ilişkin koruma bilinci, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıcı ile sınırlı kalmamalı bu sürecin devamı olan İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılmış binalar da korunmalıdır. Ulus İş Hanı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü binası, Ulus Çarşısı, Ulus Sebze Hali, Telekom binaları, Gümrük Müsteşarlığı ve Yüzüncü Yıl Çarşısı gibi Ulus'un günümüzdeki kimliğini oluşturan bu yapıları da gözetilen bir planlama anlayışı benimsenmelidir. Karayolcu bir anlayışla hazırlanan tünel ve Ulus Meydanı altındaki yeraltı kavşakların yapılabilmesi için kamulaştırılması ve yıkımı öngörülen Ulus İş Hanı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü binası, Anafartalar çarşısı ve 100. Yıl çarşısı ile ilgili kamulaştırma işlemleri durdurulmalı ve iptal edilmelidir. Bu operasyon Ulus tarihi merkezinin canlılığını ortadan kaldıracak, yüzlerce işyerinin kapanması ve yüzlerce çalışanın işsiz kalmasına neden olacaktır.

Ulus Meydanı ile tarihi Ankara Gar alanını birbirine bağlayan ve üzerinde Ankara Palas, 2. Meclis Binası, Stad Oteli gibi Cumhuriyetle özdeşleşmiş mekansal değerleri taşıyan Cumhuriyet Caddesi omurgası, kentsel sit alanından ayrı tutulmamalıdır.

Tabiat Varlıklarının Korunması

Alanda yer alan önemli tabiat varlıkları arasında her ne kadar gözle görülemiyor olsa da yer altında yolunu arayan su sistemleri, irili ufaklı yeşil alanlar ve alana yayılmış flora ve fauna varlığıdır. Ankara Evi Parkı, Kaleiçi (Hisar) Parkı, Hacı Bayram Cami Parkı, Ulucanlar Çocuk Parkı alanda yer alan açık yeşil alanlardan başlıcalarıdır. Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde yer alan tabiat varlıkları düşünüldüğünde yalnızca planlama alanı sınırları içerisindeki varlıklar değil, alanın çevresi ve kent genelinde yer alan tabiat varlıkları ile kurduğu ilişki de önemli hale gelmektedir. Bahsedilen alanların yakın çevresinde bulunan kentsel ölçekte rekreasyon alanlarıyla da ilişkisi önemlidir. Gençlik Parkı, Kurtuluş Parkı ve Abdi İpekçi Parkı, Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin çevresinde bulunan açık yeşil alanlar ve rekreasyon alanlarıdır. Yapılacak planlama çalışmasının sınırları bu kapsamda değerlendirilmelidir. Gözle görülebilen tabiat varlıklarının kent ile

MEKÂN: ULUS

ilişkisi açık yeşil alanlar ve ekolojik koridorların kentsel sisteme planlama alanı üzerinden entegre edilmesi ve flora ve fauna varlığını kapsarken gözle görülmeyen ekosistemsel bağlar bitki/çiçek polinasyonu, yeraltı suyu sistemleri gibi öğeleri kapsamaktadır.

Açık yeşil alan sisteminin alan ve kent ile bağlantısı güçlendirilmelidir. Kentsel ekolojik koridorların ve yeşil alan sistemlerinin birbiri ile ilişkisinin kurulması önemlidir. Bunun gerçekleştirilmesi alt ölçekli planlar yoluyla üst ölçekli plan tadilatları yaparak değil kentin farklı ölçeklerde mekânsal, çevresel ve stratejik planlarının bütüncül bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmesi yoluyla elde edilebilir.

Ulus Tarihi Kent Merkezi için hazırlanacak koruma amaçlı imar planı hazırlık sürecinde alan içindeki doğal varlıkların tespiti yapılmalıdır. Bu tespit, ağaç envanterinin çıkartılması, flora ve fauna varlığının belirlenmesini gerektirmektedir.

Ulus Tarihi Kent Merkezi 'nde yer alan tabiat varlıklarından biri üstü kapatılarak 1960'larda yol çalışmasına konu olan Bentderesi'dir. 1950'li yıllarda yaşanan sel baskınları sonrasında derenin üzerinin kapatılarak yol yapılması, artan kentsel ulaşım ağı ihtiyacını da gidermesi bakımından dönemin kent yöneticileri tarafından kararlaştırılmıştır.

Ankara Kalesi ve Hıdırlık Tepe arasındaki bölgede Bentderesi adını alan Hatip Çayı, Eski Roma Döneminden günümüze kadar varlığı koruyan bir tabiat varlığı olarak değerlendirilebilir. Eski Roma döneminde inşa edilen su bentleri Bentderesi adını almasına sebep olmuştur. 1900'lerde bir bozkır kasabası olan Ankara'nın en önemli tabiat varlıkların başında su kaynaklarının önemi büyüktür. Bozkırın ortasında akan nehirler ve baraj gölleri, Ankara'nın bir başkent olarak tasarlanması sürecinde kentin önemli rekreasyon, kültür, üretim ve sağlık mekanları olarak tasarlanmıştır. Jansen planında Bentderesi çevresi için rekreasyon ve tarım kullanımları tanımlanmıştır. Diğer yandan, Bentderesinin Cumhuriyet ve modernleşme hareketiyle ilintili olarak da simgesel bir önemi bulunmaktadır. Jansen planlarında bu bozkır kentinin su ile temasını artırmak için Bentderesi üzerine göl, baraj, havuz gibi farklı ölçeklerde su birikintileri tasarlanmıştır fakat uygulamaya geçirilememiştir.

Bentderesi'nin üstünün açılarak su kabiliyetinin yeniden kazandırılması ve çevresinin rekreasyon alanı olarak düzenlenmesi olanağı araştırılmalıdır. Derenin ıslah edilmesi ve çevresinin kentsel tasarım projeleri ile tasarlanması koruma amaçlı imar planı gereklerince ve alanın ihtiyaçları göz önünde bulundurularak irdelenmelidir. Altyapı ihtiyaçları ve alanın metro sisteminin yeni doğu hatları da dahil olmak üzere ulaşım sistemine entegrasyonu da gözetilerek Bentderesi Islah Projesi çalışması planlama sürecinin alt projelerinden birisi olarak ele alınabilir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Somut Olmayan Kültürel Miras hakkında yapılacak çalışmalar "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır."⁵

Ulus ve çevresindeki tarihi birikim düşünüldüğünde, özellikle zanaat ve ticari faaliyetler konusunda önemli bir potansiyeli olduğu gözlenmektedir. 2013 yılında Altındağ'da açılan Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Müzede Ankara'ya özgü "masallar, türküler, hikâyeler, ninniler, maniler, geleneksel sohbet toplantıları, temsili kına gecesi, diş hediği, asker kınası gibi birçok kültürel değer" canlandırılmaktadır.⁶ Kuşkusuz ki bu değerlerin birçoğunun kökleri, Ankara'nın binlerce yıllık tarihi kent merkezine uzanmakta ve onunla ilişkilendirilmektedir. Bu tarz müze oluşumları kültürel değerleri hatırlamak açısından çok değerli olsa da, bu değerlerin mekânın içinde yaşatılması yerinde korunma tavrı bakımından çok daha anlamlı olacaktır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu değerler, toplum içinde etkileşimler devam ettikçe yeniden yaratılacak ve onlara bir kimlik kazandıracaktır. Bu kazanım sadece insan yaratıcılığına duyulan saygıya bir katkı değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel varlıkların yaşamasına da olanak sağlayacaktır. Bu nedenle "koruma" terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamında değerlendirilmelidir.⁷

⁵ <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html>

⁶ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecek-yer/somut-olmayan-kulturel-miras-muzesi>

⁷ <https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html>

MEKÂN: ULUS

Bu güvence:

- Kimlik saptaması,
- Belgeleme,
- Araştırma,
- Muhafaza,
- Koruma,
- Geliştirme,
- Güçlendirme,
- Örgün ve yaygın eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarma,
- Kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması, gibi yöntemleri içerebilir.

Ulus ve çevresinde tarihsel gelişimi içindeki bütün kültür katmanları dikkate alınarak somut olmayan kültürel miras değerleri araştırılmalı, özellikle geleneksel alet ve eşyalar, giyim-kuşam-süslenme, bakırcılık, dokumacılık, kilim dokuma, işlemecilik gibi zanaatların oluşturduğu "el sanatları" dikkatli bir şekilde incelenmeli; diğer taraftan mekândaki deneyimin parçası olarak, Ulus'un geçmişinde gizli kalan olaylar, kişiler, alışkanlıklar, ritüeller ve bu deneyimlerin gerçekleştiği mekânlar, yeni planın içinde tanımlı düğüm noktaları olarak değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, birinci olarak, yitirdiğimiz değerlerin ve Ulus'un farklı mekânları ile olan ilişkilerinin ortaya çıkarılması, ikinci olarak ise, yitirdiklerimizi ve unutulmaya yüz tutmuş somut olmayan kültür varlıklarına ilişkin nasıl bir koruma yaklaşımının geliştirileceğinin tartışılması, Ulus'a önemli katkılar sunacaktır.

Sonuç

Bu raporda, Ulus Tarihi Kent Merkezindeki güncel problem tespitleri yapılmış, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlıklarına başlandığı bildirilen “Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı” sürecinde dikkate alınması gerekenlere ilişkin Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesinin görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

Tarihsel süreç içinde, değişen kurumsal yapılanmalar ve aktörler aracılığıyla Ulus’un “korunması” adına verilen plan ve proje kararları sonucunda mekânsal yönden kimi olumlu ve olumsuz durumlar oluşmuştur. Söz konusu plan ve projelerin sırasıyla dayanağı olan Jansen Planı, Yücel - Uybadin Planı, Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma İslah İmar Planı, Koruma Amaçlı İmar Planı ve Yenileme Projeleri, Ulus Tarihi Kent Merkezi 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, Geçiş Dönemi Projelerine rapor kapsamında kısaca değinilerek söz konusu yaklaşımlara ilişkin Şubemizin görüşleri ve duruşu paylaşılmıştır. Yaklaşık 80 yıllık bir sürece yayılan ve özetlenen bu dayanak yaklaşımlar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamaların son 20 yılının tamamı Şubemizce titizlikle takip edilmiş ve gerekli görülen noktalarda yargı sürecine başvurulmuştur. Bu kapsamda, Ulus özelinde alınan tüm idari kararlara ve yürütülen hukuki süreçlere ilişkin bilgilendirme sunulmuştur. Buradan yola çıkarak belirtilmesi gerekir ki, anılan, planlama ilkelerine, hukuka ve kamu yararına aykırı uygulamaların bir benzerinin yaşanmaması adına Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde akılcı ve kapsamlı bir planlama yaklaşımı geliştirilmeli ve katılımcı süreçler içinde örgütlenmelidir.

Ulus Koruma Amaçlı İmar Planı Çalışmasında Gözetilmesi Gereken İlke ve Esaslar

- Yürürlükteki tüm kararların koruma olgusu ile çelişen ve çelişmeyen yönlerinin gözden geçirilmesi ve çalışma yapılması
- Yeni imar alanları üretme ve boyut olarak “görkemli” uygulama faaliyetlerine odaklanma gibi popülist yaklaşımları içermeyen koruma odaklı bir vizyon geliştirme
- Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Tabiat Varlıkları Dairesi bünyesinde deneyimli meslek insanlarından oluşan özel bir birim oluşturma
- Ulus KAİP Planlama ve Uygulama Birimi (PUB) çalışmalarına destek verecek ve katkı yapacak bir danışma kurulu oluşturma
- Kültür ve tabiat varlıklarını ve sit alanlarını kapsayacak biçimde veri tabanı oluşturma
- Hesap verilebilir ve şeffaf düzlemler zemininde, öngörülü problem çözümleri ve uygulama detayları oluşturma
- Dinamik stratejik uygulamalar, finansman modelleri, özel proje alanları, kentsel tasarım ve projelendirme süreçlerini birlikte ele alma
- Farklı karakter bölgelerinde yaşayan hane halkları ve işyeri sahiplerinin paydaş olarak aktif katılımını sağlayacak bir yerel sahiplilik modeli oluşturma
- Ulaşım ana planı, çevre düzeni planı, nazım imar planları gibi tüm üst ölçek planlar ile eşgüdüm sağlama
- Risk Sakınım Planı hazırlama
- Koruma Odaklı Tasarım El Kitabı hazırlama
- Ulusun çok katmanlı kültür yapısını tüm yönleriyle ve çağdaş bilimsel koruma yaklaşımları çerçevesinde koruma
- Alandaki doğal varlıkların tespiti ve ilişkisel biçimde geliştirilmesi
- Somut olmayan kültürel miras değerlerini araştırma ve koruma

